

TYÖTÖN JA KOULUTTAMATON SYRJÄYTYNYT – VAI OSAAVA JA AKTIIVINEN NUORI?

Karita Snellman & Pauliina Lehtonen & Lina Van Aerschot

Julkisessa keskustelussa nuorten yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä ei ole määritelty, mitä nuorten yhteiskunnallisella syrjäytymisellä lopulta tarkoitetaan tai millä kriteereillä sitä arvioidaan. Nuorten asettaminen riskikehykseen on harhaanjohtavaa, sillä monien mittareiden mukaan nuoret voivat nyt paremmin kuin aiemmin. Ongelma on pikemmin yhteiskunnan aktivointipolitiikassa ja hyvinvointipalveluissa, jotka eivät aina tunnista niitä nuoria, jotka ovat avun tarpeessa tai eivät pysty tarjoamaan nuorten henkilökohtaisiin tarpeisiin räätälöityjä toimenpiteitä.

Nuoret luokituvat väärin perustein

Julkinen keskustelu on luonut kuvaa nuorten yhteiskunnallisesta syrjäytymisestä yhtenä keskeisimmistä nykypäivän huolenaiheista. Eri-tyisesti koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret nähdään tällä hetkellä syrjäytymisvaarassa olevana riskiryhmänä (Eduskunnan tarkistusvaliokunta 2013). Erilaisissa selvityksissä ja raporteissa on ky-

sytty, keitä ovat kymmenet tuhannet pudonneet ja kadonneet nuoret ja mitä he tekevät (Myrskylä 2011). Nuorisolain mukaisesti nuoriksi määritellään alle 30-vuotiaat.

Nuorten syrjäytymisestä tai osallisuudesta puhuttaessa tulisi miettiä tarkemmin, mitä yhteiskunnallisella syrjäytymisellä, samoin kuin yhteiskunnallisella aktiivisuudella, ylipäätään tarkoitetaan ja millä keinoin niitä arvioidaan. Nuorten syrjäytymisen yleistäminen luo harhaanjohtavan kuvan nykytilanteesta, sillä monien mittareiden mukaan nuoret voivat jopa paremmin kuin aiemmin. Ongelma on pikemmin yhteiskunnan aktivointipolitiikassa ja hyvinvointipalveluissa, jotka eivät vastaa nuorten tarpeita. Yhtäältä niitä nuoria, jotka ovat avun tarpeessa, ei aina tunnisteta. Toisaalta taas palvelut eivät vastaa nuorten henkilökohtaisiin tarpeisiin.

Lasten ja nuorten luokittelu erilaisiin riskiryhmiin alkaa jo varhain lapsuudessa. Riskitekijöiden tunnistamisella on toki paikkansa. Niitä kartoittamalla voidaan kohdistaa kasvua ja kehitystä tukevia toimenpiteitä sekä koettaa tasata eroja yksilöiden ja yhteisöjen välillä. Tärkeää olisi kuitenkin muistaa, että yleinen nuorten hyvinvoinnin lisääminen on eri asia kuin yksilön ongelmien ratkominen. Kun yritetään auttaa yksilöä, on tärkeä tietää, mikä on huolen kohteena olevan nuoren elämäntilanne kokonaisuudessaan, mitkä ovat hänen omat tavoitteensa ja oma käsityksensä avuntarpeesta. Erilaiset auttamiseen tarkoitetut toimenpiteet saattavat joskus leimata ja toimia ennemmin ongelmia korostavina kuin niitä lieventävinä, etenkin jos yksilön omiin vahvuuksiin unohdetaan kiinnittää huomiota. Tällöin on vaarana, että uusien asioiden yrittäminen tyrehtyy epäonnistumisen pelkoon.

Lapsuuden ja nuoruuden aikaiset sosiaaliset ongelmat, huono koulumenestys tai työttömyys eivät tarkoita, että henkilö olisi passiivinen, taidoton tai ulkona yhteiskunnasta. Usein tällaiset asiat kuitenkin saattavat esimerkiksi koulussa, terveydenhuollon tai työvoimapolvelujen piirissä leimata nuoren syrjäytyneeksi tai syrjäytymisvaarassa oleviksi. Koska nuoren omat ajatukset ja käsitykset mahdollisista ongelmista ja avuntarpeista eivät välttämättä kohtaa syrjäytymisluokittelua, on mahdollista, että tukea tarvitsevat eivät saa apua. Jos nuori jää

palvelujen piirissä kohtaamatta ihmisenä, myös terveyttä, koulutusta tai työllistymistä edistämään tarkoitettut palvelut kohdistuvat väärin tai nuori ei edes käytä niitä.

Rauno Perttula (2015) toteaa väitöskirjassaan, että nuoret eivät tällä hetkellä tule tarpeenmukaisella tavalla autetuiksi, vaikka syrjäytymisen ehkäisyyn käytetään paljon resursseja. Syrjäytyneiden luokittelu joidenkin yksittäisten ominaisuuksien kautta voi jättää huomioimatta muita nuorten hyvinvointiin liittyviä tekijöitä tai ohjata toimenpiteitä myös sellaisille, jotka eivät niitä tarvitse. Esimerkiksi työtön voidaan velvoittaa aktivointitoimenpiteeseen, josta hän ei koe hyötyvänsä. Järjestelmä voi tulkita osallistumishaluttomuuden ihmisen passiivisuudeksi ja irtautumiseksi yhteiskunnan normeista. Sen sijaan hyviä kokemuksia on toimenpiteistä, joissa nuori saa tarpeeksi tietoa eri vaihtoehdoista ja pääsee vaikuttamaan oman urapolkunsa rakentamiseen. Omien taitojen kehittäminen itselle mieluisassa paikassa tuo onnistumisen kokemuksia ja antaa mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämään haluamallaan tavalla.

Mervin ja Annin tarinat

Esitämme seuraavaksi kaksi esimerkkitapausta, jotka on rakennettu tositarinoihin perustuen. Mervi on 18-vuotias lukiolaistyttö, jota on aina pidetty hyvänä oppilaana. Mervi on luokiteltu aktiiviseksi ja integroituneeksi nuoreksi, sillä hän pärjää hyvin koulussa ja hänellä on ystäviä ja perhettä. Kuitenkin Mervi taistelee elämässään. Mervin on vaikea kertoa aikuisille, miten pahalta hänestä tuntuu. Hänellä on vahva miellyttämisen halu ja tarve osoittaa, että hän pärjää. Mervi on miellyttävä oppilas eikä hän pura pahaa oloa muihin. Vihan hän kohdistaa itseensä: hänellä on epäterve suhde syömiseen, ja hän koettaa helpottaa oloaan viiltelemällä itseään.

Mervin pyyntöjä avusta ja tuesta ei tunnisteta kiireellisiksi, koska hänet arvioidaan integroituneeksi ja aktiiviseksi. Kuitenkin Mervin lähellä olevat ihmiset ovat hyvin huolissaan tytön jaksamisesta, ja he

toivovat hänen saavan apua ennen kuin on liian myöhäistä. Nuorten kohdalla psyykkinen pahoinvointi ei näy pelkästään kotiin jäämisenä, vaan mielialat voivat muuttua nopeastikin, vaikka nuori voi pystyä osallistumaan aktiivisesti eri toimintoihin. Välillä saattaa olla hyviä päiviä ja välillä tuntuu, että kaikki romahtaa.

Anni on 20-vuotias työelämän ja koulutuksen ulkopuolella oleva nuori ilman toisen asteen tutkintoa. Hän on ollut alaikäisenä lastensuojelun piirissä turvattoman perhetilanteen takia. Anni on aloittanut pari ammatillista tutkintoa, mutta hän on jättänyt ne kesken, koska ne eivät olleet hänelle sopivia aloja. Hän on rohkea nuori nainen ja sanoo välillä viranomaisten mielestä asiat liian suoraan. Kun Annista kirjattuja tietoja lukee, hänen voisi tulkita olevan riskeillä leimattu ja syrjäytynyt nuori. Vahvatahtoisena henkilönä hän ei ole suostunut kaikkiin tarjottuihin toimenpiteisiin, ja papereissa näyttää siltä, että hän olisi aktivoiminnin tarpeessa. Kuitenkin, jos näkee Annin toimivan arkielämässä tietämättä hänen taustaansa, voisi kuvitella puhuttavan aivan eri ihmisestä.

Anni on hyvin aktiivinen nuori nainen, jolla on uratavoitteita ihmistyön parissa. Hän on pienestä asti auttanut muita ihmisiä ja on korvaamaton tuki monelle. Hän myös tekee paljon vapaaehtoistyötä ja osallistuu nuorisokeskuksen ohjaajien apuna tapahtumien järjestämiseen. Lisäksi hän pitää läksyklubia alakoululaisille. Hän myös toimii asuinalueensa nuorten palvelujen kehittämishankkeessa ja hänen kauttaan moniin tutkimuksiin saadaan sellaisia nuoria, joita ei muuten tavoiteta. Annista tulisi loistava työntekijä ihmisten parissa, mutta hänen pisteensä eivät ole riittäneet läpäisemään pääsyvaatimuksia. Jos Annin tekemä yhteiskunnallisesti arvokas työ tunnustettaisiin ja huomioitaisiin virallisesti, hänen mahdollisuutensa päästä haluamalleen alalle kasvaisivat. Väärintunnistamisen takia hänelle on kuitenkin ehdotettu aktivointitoimenpiteinä vaihtoehtoja, jotka eivät tue hänen tavoitteitaan.

Nuoret omien tarpeidensa asiantuntijoita

Mervin ja Annin tarinat osoittavat, miten usein viranomaismaailmassa nuoren elämää päästään katsomaan vain tietystä näkökulmasta. Se hankaloittaa kokonaiskuvan syntymistä. Laaditut ohjeet ja toimenpiteet voivat olla yleispäteviä, eikä yksittäisellä työntekijällä ole aina edes mahdollisuutta yksilöllisiin ratkaisuihin. Annin tapauksessa hallinnon järjestelmät eivät joustaneet näkemään ratkaisua, joka olisi ollut juuri kyseisen nuoren kannalta sopivin vaihtoehto. Mervin kohdalla, sen sijaan, tytön tausta hyvin koulussa menestyneenä ja hyvästä perheestä tulevana nuorena sai ammattilaiset suhtautumaan hänen tilanteeseensa liian kevyesti. Hyvin menestyneen oppilaan ongelmien syvyyttä ei tunnistettu, vaan ajateltiin tilanteen olevan vain normaalia nuoren ”kipuilua”.

Annin esimerkki korostaa tarvetta joustavammille rakenteille. Osalle nuorista oppiminen käytännössä on tehokkain oppimisen muoto. Heidän taitonsa jäävät tunnistamatta, jos katsotaan vain perinteisellä koulunkäyntiopetuksella saatuja numeroita. On myös niitä nuoria, jotka eivät ole työkuuntoisia. He tarvitsevat työllistämisen sijaan tilapäisesti tai pitkäkestoisesti muuta tukea ja kuntoutusta. Syyt nuoren kouluttamattomuuteen voivat löytyä kouluvastaisuudesta esimerkiksi kiusaamisen takia. Voisiko nuorten tilannetta tarkastella pohtimalla ongelmia enemmän yhteiskunnallisissa rakenteissa kuin yksilöissä? Sen sijaan, että etsitään nuorista vikoja, voitaisiin tarkastella, miksi järjestelmä ei osaa vastata nuorten tarpeisiin sopivalla tavalla.

Syrjäytymisen vastapoolina pidetään yleensä aktiivisuutta, joka sisältää tietyt kriteerit ja arvot. Nuorten kohdalla nämä liitetään usein piirteisiin, jotka korostavat nuorta koulussa hyvin menestyvänä yksilönä. Tällaisella nuorella on jo selvä suunnitelma jatko-opintopaikasta ja sen jälkeisestä työurasta. Tämän käsityksen kääntöpuolena on syrjäytynyt, passiivinen nuori, jolla ei ole selvää suunnitelmaa elämänsä varalle tai joka haluaa elää tekemättä mitään.

Tutkimuksessa on korostettu tarvetta saada parempaa tietoa siitä, miten yhteiskunnassa heikossa asemassa olevien nuorten osallisuutta

voisi tukea tai millä tavoin koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret kiinnittyisivät yhteiskuntaan. Näiden kysymysten tarkastelu vaatisi irrottautumista retoriikasta, joka lähtee kapeasta aktiivisuuden ja yhteiskunnallisen osallisuuden ymmärryksestä (vrt. Sandberg 2015). Vaikka nuorella ei ole opiskelu- tai työpaikkaa, he voivat olla hyvin paljon läsnä omissa paikallisissa verkostoissaan. Toisaalta kaikilla työssä tai koulutuksessa olevilla nuorilla ei mene hyvin. Pakolla pärjääminen, kilpailu ja suorittaminen voivat joskus olla uuvuttavia. Osa nuorista pelkää avun pyytämisestä aiheutuvia leimoja. Leimautumisen pelkoa ja kynnyistä osallistua palveluihin ja toimintaan voidaan madaltaa suuntaamalla palvelut kaikille nuorille.

Tulevaisuuden palvelut nuorten omasta tilasta

Sosiaalipoliittisena ratkaisuna tulevaisuuden palvelumalli voisi rakentua aktiivoinnin ja järjestelmäkeskeisyyden sijasta ihmisten aitojen tarpeiden ympärille. Sen peruslähtökohta olisi kokonaisvaltaisuus, jossa nuoria ei jaoteltaisi riskien ja ongelmien mukaan eri ryhmiin. Siinä ei eroteltaisi, onko kyseessä ennaltaehkäisevä vai korjaava työ, eikä ensimmäiseksi määriteltäisi kuka on pätevin ihminen korjaamaan ongelman ja lähetettäisi nuorta asiantuntijalta toiselle. Palvelumalli tukisi nuorten arkea ja toimisi joustavasti tarpeiden mukaan. Se tarjottaisi mahdollisuuksia osallistua ja kuulua yhteisöihin taloudellisista resursseista riippumatta. Aktiivisuuteen kannustaminen tapahtuisi luontevimmin antamalla nuorille mahdollisuuksia kehittää itselle tärkeitä resursseja niin julkisissa instituutioissa kuin arjen sosiaalisissa verkostoissa.

Jotta palvelut olisi mahdollista punoa verkoksi, jonka väleistä ei pääse putoamaan, harrastamisen, vapaa-ajanvieton sekä hakeutumisen erilaisten palvelujen piiriin pitäisi tapahtua yhdessä paikassa. Tällaisessa *nuorten omassa tilassa* yhdistyisi laajennettu nuorisotila ja yhdestä paikasta saatavat palvelut. Asuinalueilla toimivat nuorten omat tilat tarjoaisivat kaikille nuorille ja nuorille aikuisille ilmaisen paikan, jossa

he voisivat harrastaa ja tavata muita nuoria. Tilassa tarjottaisiin matalan kynnyksen ohjaustoimintaa riippumatta siitä, onko nuoren tavoitteena hakeutua päihdehoitoon, löytää työpaikka tai onko hänellä tarve puhua jollekulle. Tärkeintä on luottamuksellinen ja arvostava kohtaaminen. Nuorten oma tila tekisi palveluista helpommin lähestyttäviä ja saatavia, kun nuoret tietäisivät saavansa apua jokaiseen asiaan yhdessä paikassa, vaikka itse palvelua tai asiantuntijaa joutuisi myöhemmin tapaamaan oman tilan lisäksi myös toisessa paikassa tai virtuaalisesti.

Tulevaisuuden palvelumallissa nuoret eivät olisi toiminnan kohteita, vaan mukana toiminnan kehittämisessä ja järjestämisessä. Julkisen sektorin pitäisi tarjota nuorille omat tilat ja vastata niissä tapahtuvasta palvelu- ja ohjaustoiminnasta. Muutoin tilojen sisällä voisi olla erilaisia toimijoita yhdistyksistä ja järjestöistä jopa yrityksiin, kunhan toiminta ei olisi kaupallista vaan kaikkien saavutettavissa. Tilan pitäisi mahdollistaa nuorten omaehtoista toimintaa ja tilojen käytön pitäisi niin pitkälle kuin mahdollista olla nuorten toiveiden ja tarpeiden mukaista. Päättävällän nuorten omien tilojen käytöstä pitäisi olla nuorilla itsellään. Tätä varten jokaisella asuinalueella toimivan oman tilan toiminnasta vastaava johtokunta tulisi koostaa asuinalueen nuorista. Kaupungin, palveluntuottajien ja järjestöjen edustajilla olisi neuvoa-antava rooli.

Nykyinen palvelujärjestelmä muuttuisi nuorten tilan kautta merkittävästi, sillä nuorille sekavalta tai pirstaleiselta vaikuttavasta järjestelmästä siirryttäisiin toimimaan yhdessä tutussa ja lähistöllä sijaitsevassa pisteessä. Palvelujen hallinnon ei sinänsä tarvitsisi muuttua oleellisesti, tärkeintä on palvelujen helppo saavutettavuus nuorille. Tämän lisäksi opiskeluun ja työurille orientoitumiseen otettaisiin uudessa palvelumallissa nykyistä joustavampi ote. Nuorille tarjottaisiin perinteisen kouluopetuksen rinnalla *vaihtoehtoisia tapoja opiskella* työpainotteisesti ja oppisopimuksella. Nuorten omaehtoisia projekteja tuettaisiin rahallisesti sen sijaan, että resurssija ohjataan aktivointitoimenpiteisiin, joista nuori itse ei koe hyötyvänsä. Nuorille suunnatut palvelut perustuisivat ajatukseen, että leimojen ja sanktioiden sijasta hyvinvoinnin, osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen koituvat yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyväksi.

Lähteet

- Aamulehti. 2.8.2012. <http://moro.aamulehti.fi/2012/08/02/alkoholistit-koontuvat-nyt-keskustorilla-taalla-on-mukava-ottaa-ryyppyja/> Luettu 17.6.2015.
- Aamulehti. 2.8.2012. Tunnettu lääkäri kohauttaa: Juopot ”ihmisroskat” vietävä keskustasta saarelle! <http://moro.aamulehti.fi/2012/08/02/professori-kohauttaa-ihmisroskat-siivottava-keskustasta-saarelle/> Luettu 17.6.2015.
- Aamulehti. 21.8.2014. <http://moro.aamulehti.fi/2014/08/21/lisaa-siivous-ta-ja-poliisikaynteja-kivipenkki-saa-lahtea-nain-pormestari-vastaa-keskustori-palautteeseen/> Luettu 17.6.2015.
- Alanen, Leena. 2009. ”Johdatus lapsuudentutkimukseen.” Teoksessa *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*, toim. Alanen, Leena & Kirsti Karila. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Alasuutari, Maarit & Kirsti Karila & Kirsi Alila & Mervi Eskelinen. 2014. *Vaikutta varhaiskasvatukseen. Lasten ja vanhempien kuuleminen osana varhaiskasvatuksen lainsäädäntöprosessia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:13. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr13.pdf?lang=en> Luettu 18.4.2016.
- Allard, Erik & Yrjö Littunen. 1964. *Sosiologia*. Porvoo: WSOY
- Andersson, Jan Otto. 2012. ”Perustulo ja kohtuutalous – radikaali yhdistelmä.” Teoksessa *Perustulon aika*, toim. Perkiö, Johanna & Kaisu Suopanki. Helsinki: Into, 91–100.
- Anttiroiko, Ari-Veikko & Arto Haveri & Veli Karhu & Aimo Ryyänen & Pentti Siitonen (toim.). 2007. *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. Tampere: Tampere University Press. <http://urly.fi/uos> Luettu 27.5.2014.
- Anttonen, Anneli. 2002. ”Universalism and social policy: a nordic-feminist reevaluation.” *NORA* Vol. 10. No. 2., 71–80.
- Anttonen, Anneli & Lea Henriksson & Ritva Nätkin. 1994. *Naisten hyvinvointivaltio*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Anneli & Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson & Jorma Sipilä. 2012. ”Universalism and the challenge of diversity.” Teoksessa *Welfare state, universalism and diversity*, toim. Anneli Anttonen & Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson. Cheltenham: Edward Elgar, 1–15.
- Anttonen, Anneli & Gabrielle Meagher. 2013. ”Mapping marketisation: concepts and goals.” Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Meagher, Gabrielle & Marta Zebhely. Stockholm Studies in Social Work 30. Stockholm: Stockholm University, 13–22

- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 2010. ”Universalismi Britannian ja Pohjoismaiden sosiaalipolitiikassa”. *Janus* Vol. 18. No. 2., 104–120.
- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 2000. *Suomalaista sosiaalipolitiikkaa*. Tampere: Vastapaino.
- Anttonen, Anneli & Jorma Sipilä. 1992. ”Julkinen, yksityinen ja yhteisöllinen sosiaalipolitiikassa – sosiaalipalvelujen toimijat ja uudenlaiset yhteensovittamisen strategiat.” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. WSOY, Helsinki, 435–462.
- Atkinson, Anton. 2015. *Inequality – What Can Be Done?* N.Y., Harvard University Press.
- Baumrind, Diana. 1988. ”Raising competent children.” Teoksessa *Child development today and tomorrow*, toim. Damon, William. San Fransisco: Jossey, 349–378
- Birnbaum, Simon. 2012. *Basic Income Reconsidered. Social Justice, Liberalism, and the Demands of Equality*. New York: Palgrave MacMillan.
- Doyal, Len & Ian Gough. 1991. *A theory of human need*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Eduskunnan tarkistusvaliokunta. 2013. *Nuorten syrjäytyminen. Tietoa, toimintaa ja tuloksia?* Eduskunnan tarkistusvaliokunnan julkaisu 1/2013.
- Eriksson, Lars. (toim.). 1967. *Pakkoauttajat*. Helsinki: Tammi.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1985. *Politics against markets: the social democratic road to power*. Princeton: Princeton University Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity press.
- Esping-Andersen, Gøsta. 2002. ”A Child-Centred Social Investment Strategy.” Teoksessa *Why We Need a New Welfare State*, toim. Esping-Andersen, Gøsta. Oxford: Oxford University Press.
- Forsberg, Hannele & Ritva Nätkin (toim.). 2003. *Perhe murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus
- Gingrich, Jane. 2011. *Making Markets in the Welfare State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gun, Olle & Thomas Larsson. 16.11.2011. Ny skandal på Carema-boe. SVT Nyheter. <http://www.svt.se/nyheter/sverige/ny-skandal-pa-carema-boe> Luettu 1.10.2014.
- Harjula, Minna 2015. *Hoitoonpääsyn hierarkiat. Terveyskansalaisuus ja terveyspalvelut Suomessa 1900-luvulla*. Tampere: Tampere university press.
- Harrikari, Timo. 2014. ”Nuorisotakuu sukupolvipoliittisena hallintana — hiljaisia reunaehtoja.” Teoksessa *Nuorisotakuun arki ja politiikka*, toim. Gretschel, Anu & Kari Paakkunainen & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää. Nuorisotakuun arki ja politiikka.
- Hasanen, Kirsi. 2013. *Narrating care and entrepreneurship*. Tampere: Tampere University Press.

- Heimo, Lauri. 2014. *The ideal of conditional cash transfers*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteiden yksikkö. Helsingin Sanomat. 5.6.2014. Helsingissä yhä vähemmän katupenkkejä – iäkkäät eivät pääse levähtämään. <http://www.hs.fi/kaupunki/a1401859050995> Luettu 18.5.2016.
- Helsingin Sanomat. 4.3.2012. Myös Räsänen vastustaa lasten kotihoidon tuen leikkaamista. <http://www.hs.fi/politiikka/a1305556936107> Luettu 18.4.2016.
- Helsingin Sanomat. 15.8.2013. Olof Palmen poika uskoo hyvinvointivaltioon. <http://www.hs.fi/kotimaa/a1376457020811> Luettu 20.4.2016.
- Hiilamo, Heikki. 2014. ”Voisiko osallistava sosiaaliturva lisätä osallisuutta?” *Yhteiskuntapolitiikka* Vol. 79. No.1., 82–86.
- Hirvilampi, Tuuli. 2015. *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136, Kela. Helsinki: KELA.
- Hirvilampi, Tuuli & Senja Laakso & Michael Lettenmeier. 2014. *Kohtuuden rajat Yksinasuvien perusturvan saajien elintaso ja materiaallinen jalanjälki*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 132. Helsinki: Kela.
- Hoikkala, Tommi. 1993. *Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuis-tumisen puhe ja kulttuurimallit*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hylland-Eriksen, Thomas. 2002. *Hetken tyrannia*. Helsinki: Johnny Kniga.
- Häikiö, Liisa. 2014. ”Institutionalization of sustainable development in decision-making and everyday life practices: A critical view on the Finnish case.” *Sustainability* Vol. 6 No. 9., 5639–5654.
- Iltta-Sanomat. 21.3.2012. Keltinkangas-Järvinen. <http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/art-2000000487997.html> Luettu 20.4.2016.
- Isola, Anna-Maria. 2012. ”Hyviä työntekijöitä ja veronmaksajia. Syntyvyysretoriikka 2000-luvun alun Suomessa.” *Janus* Vol. 20. No. 3., 334–352.
- Jaakkola, Jouko & Panu Pulma & Mirja Satka & Kyösti Urponen. 1994. *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Jenks, Chris. 1996. ”The Post-modern Child”. Teoksessa *Children in Families: Research and Policy*, toim. Brannen, Julia & Margaret O’Brien. London: Falmer, 13–25.
- Jokinen, Eeva. 2005. *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.
- Julkunen, Raija. 2009. ”Perustulo – kuinka sama idea toistuvasti kohtaa sosiaalidemokraattisen hyvinvointivaltion.” Teoksessa *Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa*, toim. Kananen Johannes ja Juho Saari. Helsinki: Minerva, 261–290.
- Juvén, Sonja. 2014. *Nollatyösopimuksella työskentelyyn liittyvä epävarmuus kaupan alan työntekijöiden kokemana*. Sosiaalipolitiikan kandidaatin-tutkielma, YKY, Tampereen yliopisto.

- Kaltiala-Heino, Riittakerthu & Sari Fröjd. 2008. ”Nuoruusikäisen itsemäärääminen ja pakolla auttaminen.” Teoksessa *Tutkijapuheenvuoroja terveydenhuollosta*, toim. Ashorn Ulla & Juhani Lehto. Helsinki: Stakes.
- Kansallinen omaishoidon tuen kehittämisohjelma. 2014. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014: 2. Helsinki: STM. http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1877786 Luettu 3.6.2014.
- Karsio, Olli & Anneli Anttonen. 2013. “Marketisation of eldercare in Finland: legal frames, outsourcing practices and the rapid growth of for-profit services.” Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Meagher, Gabrielle & Marta Zebehely. Stockholm Studies in Social Work 30. Stockholm: Stockholm University, 85–125.
- Kekkonen, Urho. 1952. *Onko maallamme malttia vaurastua?* Helsinki: Otava
- Kettunen, Pauli & Klaus Petersen (toim.). 2011. *Beyond welfare state models: Transnational historical perspectives on social policy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Keynes, John Maynard. 1951. *Työllisyys, korko ja raha: yleinen teoria*. Suom. Ahti Karjalainen ja Pentti Kivinen (alkup. 1936). Porvoo: WSOY
- Koistinen, Pertti. 2014. *Työ, Työvoima ja Poliitiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Kopomaa, Timo. 2014. Kaikenikäisille sopivan kaupunkipuiston luominen vaikeaa – kuka ottaa penkit käyttöönsä? http://yle.fi/uutiset/tutkija_kai-kenikaaisille_sopivan_kaupunkipuiston_luominen_vaikeaa_kuka_ot-taa_penkit_kayttoonsa/7601803 Luettu 20.4.2016.
- Koskela, Hille. 2009. Pelkokierre. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuusi, Pekka. 1961. *60-luvun sosiaalipoliitiikka*. Helsinki: WSOY.
- Kvist, Ojn & Johan Fritzell & Bjørn Hvinden & Olli Kangas (toim.). 2012. *Changing social equality: The nordic welfare model in the 21st century*. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:11. Helsinki: STM & Kuntaliitto. http://www.stm.fi/c/document_library/get_Bristol_Policy
- Laki omaishoidon tuesta 2.12.2005/937. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050937> Luettu 20.4.2016.
- Lane, Jan-Erik. 2000. *The public sector. Concepts, models and approaches*. London: Sage Publications
- Latour, Bruno. 2006. *Emme ole koskaan olleet moderneja*. Tampere: Vastapaino
- Lehtonen, Turo-Kimmo. 2008. *Aineellinen yhteisö*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Lister, Ruth. 2003. ”Investing in the Citizen-Workers of the Future: Transformations in Citizenship and the State under New Labour.” *Social Policy and Administration* Vol. 37., 427–443.
- Lith, Pekka. 2013. *Vanhusten ja erityisryhmien yksityisen palveluasumisen kilpailutilanne*. TEM raportteja 9/2013. <http://www.tem.fi/files/35708/>

- TEMrap_9_2013.pdf Luettu 18.4.2016. Lähde, Ville. 2013. *Niukkuuden maailmassa*. Tampere: niin & näin.
- Mankiw, Gregory & Mark Taylor. 2008. *Macroeconomics*. New York: Palgrave Macmillan.
- Mattila, Yrjö & Tiina Kakriainen. 2014. ”Kunnan työntekijät arvioimassa omaishoitoa – kuntien omaishoidon työntekijöiden näkemyksiä omaishoitajärjestelmän toimivuudesta aja kehittämistarpeista.” Teoksessa *Rakas mutta raskas työ. Kelan omaishoitohankkeen ensimmäisiä tuloksia*, toim. Tillmann Päivi & Laura Kalliomaa-Puha & Hennamari Mikkola. Työpapereita 69/2014. Helsinki: Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/144109/Tyopapereita69.pdf?sequence=1> Luettu 29.3.2016]
- Meagher, Gabrielle & Marta Szebehely (toim.). 2013. *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*. Stockholm Studies in Social Work 30. Tukholma: Stockholm University.
- Miettinen, Anneli. 2012. *Perhevapaakäytännöt Suomessa ja Euroopassa 2012*. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen työpaperi 2012 (1). Helsinki: Väestöliitto.
- Mononen, Tuija & Tiina Silvasti. 2012. *Hyvä ja paha ruoka: ruoan tuotannon ja kuluttamisen vaikutukset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Morgan, David. 2009. *Acquaintances: the space between intimates and strangers*. Maidenhead: Open University Press.
- Myrskylä, Pekka. 2011. *Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella*. Työ ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011. Helsinki.
- Nenonen, Marko. 2006. *Lapulinjalla. Työttömät pakkotöissä 1948–1971*. Jyväskylä: Atena.
- OECD. 2008. *Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries*. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/growing-unequal_9789264044197-en#page1 Luettu 18.4.2016.
- OECD. 2010. *Economic survey of Finland, 2010. Policy Brief*. http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-finland-2010_eco_surveys-fin-2010-en Luettu 14.11.2013.
- Omaishoidon tuki. Opas kuntien päättäjille. 2006. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön oppaita 2005:30. Helsinki: STM. <http://urly.fi/uou> Luettu 3.6.2014.
- Paavonen, Tapani & Olli Kangas. 2006. *Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana*. Helsinki: Suomen eduskunta.
- Panitch, Leo & Gregory Albo & Vivek Chibber (toim.). 2011. *The crisis and the left*. Lontoo: Merlin Press.
- Perttula, Rauno. 2015. *Syrjäytymispuhe hallinnan strategiana opiskelijahuollon sosiaalityössä*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

- Perälä, Jussi. 2014. Huumeiden sekakäyttäjien arkeen kuuluu ”säättäminen” https://blogi.thl.fi/web/poreilua/etusivu/-/blogs/huumeiden-sekakayttajien-arkeen-kuuluu-saataminen?p_p_auth=LDubhn7o Luettu 17.6.2015.
- Petersen, Ole Helby & Ulf Hjelmar. 2014. ”Marketization of welfare services in Scandinavia: A review of Swedish and Danish experiences.” *Scandinavian Journal of Public Administration* Vol. 17. No. 4., 3–20.
- Petrell, Tuija. 2013. ”Keskustorin ihmisroskat: järjestyshäiriöt ja asunnotomien kategorisointi tamperlaisessa lehdistössä.” *Alusta! 24.9.2013*. <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2013/09/24/keskustorin-ihmisroskat.html>
- STM: Potilasdirektiivi (Rajat ylittävä terveydenhuolto), Sosiaali- ja terveysministeriö <http://www.stm.fi/potilasdirektiivi> Luettu 15.9.2014.
- Rajanti, Taina. 1999. *Kaupunki on ihmisen koti*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Ratkaisujen Suomi. 2015. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82 Luettu 29.3.2016.
- Rifkin, Jeremy. 2014. *The Zero Marginal Cost Society. The internet of things, the collaborative commons, and the eclipse of capitalism*. New York: Palgrave MacMillan.
- Riihelä, Marja & Risto Sullström & Matti Tuomala. 2010. *Trends in top income shares in Finland 1966-2007*. VATT-tutkimuksia 157. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.
- Riihinen, Olavi (toim.). 1992a. *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*. Helsinki: WSOY.
- Riihinen, Olavi. 1992b. ”Näkökulmia tulevaisuuteen.” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. Helsinki: WSOY, 603-638.
- Roos, J.P. 1992. ”Keskiluokka ja hyvinvointivaltio: uusi hyvinvointisopimus?” Teoksessa *Sosiaalipolitiikka 2017. Näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen*, toim. Riihinen, Olavi. Helsinki: WSOY, 321-338.
- Ruckenstein, Minna. 2013. *Lapsuus ja talous*. Helsinki: Gaudeamus
- Saarikangas, Kirsi. 2006. *Eletyt tilat ja sukupuoli. Asukkaiden ja ympäristön kulttuurisia kohtaamisia*. Helsinki: SKS.
- Sandberg, Otso. 2015. *Hallittu syrjäytyminen – Miten syrjäytymisestä muodostui lähes jokaiseen meistä ulottuva riski?* Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Sandel, Michael. 2012. *What money can't buy: the moral limits of markets*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Satka, Mirja & Leena Alanen & Timo Harrikari & Elina Pekkarinen (toim.). 2011. *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino

- Seymour, Richard. 2014. *Against austerity – How can we fix the crisis, they made*. London: Pluto press.
- Sipilä, Jorma & Eva Österbacka. 2013. *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus*. Valtionvarainministeriö: Valtionvarainministeriön julkaisuja 11/2013.
- Snow, Robert & Dennis Brisset. 1986. "Pauses: "Explorations in social rhythm."" *Symbolic Interaction*. Vol. 9 No. 1, 1–18.
- Sotkanet. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Helsinki: THL. Sotkanet.fi Luettu 12.4.2016
- Standing, Guy. 2016. Luento KELA:n perustuloseminaarissa. <https://www.youtube.com/watch?v=tp8vd0g0FQg> Luettu 20.4.2016.
- Standing, Guy. 2009. *Work after Globalization. Building Occupational Citizenship*. Cheltenham & Northampton: Edward Elgar.
- Stefánsson, Kolbeinn. 2012. "What is in a word? Universalism, ideology and practice." Teoksessa *Welfare state, universalism and diversity*, toim. Anneli Anttonen, Liisa Häikiö & Kolbeinn Stefánsson. Cheltenham: Edward Elgar, 42–68.
- STM ja Kuntaliitto. 2013. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STM:n julkaisuja 2013:11. http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/ikaantyneet/laatusuositus/Documents/01_Laatusuositus_hyv%C3%A4n_ik%C3%A4n_ik%C3%A4n_ik%C3%A4ntymisen_turvaamiseksi_ja_palvelujen_parantamiseksi_2013.pdf Luettu 18.4.2016.
- STM: Potilasdirektiivi. Rajat ylittävä terveydenhuolto. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STM:n julkaisuja 2014:1. <http://www.stm.fi/potilasdirektiivi> Luettu 15.9.2014.
- Strandell, Harriet. 2012. "Policies of Early Childhood Education and Care. Partnership and individualization." Teoksessa *The modern child and the Flexible Labour Market*, toim. Anne Trine Kjørholt & Jens Qvortrup. Houndmills: PalgraveMacmillan, 222–240.
- Streeck, Wolfgang. 2012. Wolfgang Streeck – Germany. *European Societies*. Vol. 14. No. 1., 137—139.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjaon kokonaistilasto. <http://www.stat.fi/til/tjkt/> Luettu 18.4.2016.
- Suopajarvi, Tiina. 2014. "Kävelyssä rakentuva paikka. Oulun kaupunkikeskusta seniorikaupunkilaisten sosiomateriaalisena ympäristönä." *Sociologia* Vol. 51 No. 4.
- Tampereen kokoomuksen kuntavaaliohjelma (2012) <http://tamperelainenkokoomus-fi-bin.directo.fi/@Bin/a0e8ea9b7aa53a2314989f6bfd6c3a90/1461664381/application/pdf/413820/KTAKunnallisvaaliohjelma040912.pdf> [viitattu 26.4.2016]
- Taimio, Heikki (toim.). 2007. *Taloukskasvun bedelmät – kuka sai ja kuka jäi ilman?* Helsinki: Työväen sivistysliitto.

- Therborn, Göran. 1995. *European modernity and beyond. The trajectory of european societies 1945–2000*. London: Sage publications.
- Tiainen, Pekka. 2015. Helsingin Sanomat. 7.9.2015. Vieraskynä: Palkkatuen lisääminen tepsii pitkäaikaistyöttömyyteen. <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1441508992821> Luettu 18.4.2016.
- Titmuss, Richard. 1963. *Essays on 'The welfare state'*. (second edition). London: Unwin university books.
- TEM. 2016. Työttömyysturvalla töihin tai yrittäjäksi. Tiedotteet: Työ. http://www.tem.fi/tyo/tiedotteet_tyo?89506_m=120325 Luettu 18.4.2016.
- Toikko, Timo. 2012. *Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat*. Tampere: Tampere University Press.
- Vabø, Mia & Karen Christensen & Frode Fadnes Jacobsen & Håkan Dalby Trætterberg. 2013. "Marketisation in Norwegian eldercare: preconditions, trends and resistance." Teoksessa *Marketization in Nordic eldercare: a research report on legislation, oversight, extent and consequences*, toim. Gabrielle Meagher & Marta Zebehely. Stockholm: Stockholm Studies in Social Work 30, Stockholm University, 163–202.
- Valkama, Katja & Ulla Isosaari. 2011. "Intangible labour – Informal caregivers as a hidden resource of social and health care services. The Finnish support for informal care." *Työelämän tutkimuspäivien konferenssijulkaisu* 2/2011, 190–200. Tampereen yliopisto. Työelämän tutkimuskeskus.
- Valokivi, Heli & Minna Zechner. 2009. "Ristiriitainen omaishoiva – läheisen auttamisesta kunnan palveluksi." Teoksessa *Hoiva: Tutkimus, politiikka ja arki*, toim. Anttonen Anneli & Heli Valokivi & Minna Zechner.
- Van Parijs, Philippe. 1995. *Real Freedom for All. What (if anything) can justify capitalism?* Oxford: Claron Press.
- Vanhuspalvelulaki eli Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 28.12.2012/980
- Waris, Heikki. 1962. *Suomalaisen yhteiskunnan sosiaalipolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikkaan*. Porvoo: WSOY
- Vehviläinen, M, Toivo, M, Häikiö, L, Marjeta, A-L, Åkerman, M, Uotinen, J & Peltola, T: Ilmastonmuutos ja ympäristö elämässäni -kirjoituskilpailu 2010-2011 [elektroninen aineisto]. FSD2759, versio 1.0 (2012-07-05). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kansanrunousarkisto [tuotaja], 2011. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2012.
- Vuori, Jaana & Ritva Nätkin (toim.). 2007. *Perhetyön tieto*. Tampere: Vastapaino.
- Wyness, Michael. 2006. *Childhood and Society. An Introduction to the Sociology of Childhood*. New York: Palgrave macmillan.
- YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. https://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOS_A5fi.pdf
- Zelizer, Viviana. 1985. *Pricing the Priceless Child: The Changing Social Value of Children*. New York: Basic Books.